વીર નર્મદ દક્ષિણ ગુજરાત યુનિવર્સિટી

યુનિવર્સિટી કેમ્પસ, ઉધના-મગદલ્લા રોડ, સુરત – 395007

તૃતીય વર્ષ બી.એ. સંસ્કૃત (મુખ્ય) વિષય

CBCS પ્રમાણેના

સેમેસ્ટર 5 ના અભ્યાસક્રમ (પાઠ્યક્રમ)

(શૈક્ષણિક વર્ષ 2016 - 17 થી અમલમાં)

તૃતાય વષ બા.એ. સસ્કૃત (મુખ્ય) વિષય

SEMESTER - 5

Core Comp. & Core Elective **Credit-03**

પ્રશ્નપત્ર- **XI-A** (11-અ) સેમ-5 કુલ ગુણ**50** -

संस्कृत संस्कृत ललित साहित्य (प्राचीन - प्रशिष्टसाहित्य)

उद्देश - પાઠત યુગના મહાકાવ્યાના પાતાના ભાષાકાય વિશષતા છ. ત ભાષાના પારચય થાય એ માટ અને તે સાથે સંસ્કૃત મહાકાવ્યોના અભ્યાસ દ્વારા રાષ્ટ્ર-ભાવના, આદર્શ નેતૃત્વ શક્તિ અન આદર્શ રાજનીતિના સિદ્ધાંતોથી વિદ્યાર્થીનો પરિચિત બને એ ઉદ્દેશ છે.

कृति - किरातार्जुनीयम् (भारवि-कृतम्) नियतांशः
(प्रथमः सर्गः)

Unit- I રચયિતા કવિના જીવન અને તેમની કૃતિ-કૃતઆના પારચય, મહાકાવ્યનાં લક્ષણા અન તમનુ મૂલ્યાકન, કિરાતાજુનાયમા મહાકાવ્યના લક્ષણાના આન્વાત, કવિની વિદ્વત્તાનો વિમર્શ ,ભારવિનો શાસ્ત્ર કવિ તરીકેનો પરિચય તથા પંડિતયુગની લાક્ષણિકતા – આદિ. (13)

Unit- II किरातार्जनीयम् નિયતાંશ **(सर्ग-1, श्लोक - 1 थी 15 सुधी)** **(12)**

Unit- III किरातार्जनीयम् નિયતાંશ **(सर्ग-1, श्लोक - 16 थी 30 सुधी)** **(13)**

Unit- IV किरातार्जनीयम् નિયતાંશ **(सर्ग-1, श्लोक - 31 थी सर्गनी समाप्ति सुधी)** **(12)**

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઆ -

મહાકાવ્યના કર્તાનો સર્વાંગીણ પારચય, તમનુ જીવન અને કવન, તમના ઉસ્થાતકાળઅવનતિકાળન ,ી વિભાવના અને તે કાળનાં મહાકાવ્યની વિશેષતા, પંડિત-યુગાન મહાકાવ્યનાં લક્ષણો, તે લક્ષણા મુજબ ત ત કાવ્યાનુ પરાક્ષણકાવના વિદ્વત્તા ,મહાકાવ્ય તરીકે મૂલ્યાંકન , તથા **भारवः अथगारवम्** ની સોદાહરણ પ્રસ્થાપના, કાવ્યશૈલી ,સંવાદકળા ,રસ, અલંકાર, પાત્રસૃષ્ટિરાજનીતિ ,ના ાસદ્ધાતા - વગર નિયતાંશગત વિષયોની વિચારણા.

સદભ ગ્રન્થા -

1. **किराताजुनायम् (M. R. Kale, MLBD, Delhi -1997)**
2. પ્રાશષ્ટ સસ્કૃત સાહત્યના ઇાતહાસ (લેખક – પ્રા. અમૃત ઉપાધ્યાય ,પ્રકાશક - યુાન. ગ્રથ નિર્માણ બોર્ડઅમદાવાદ ,)
3. **किरातार्जुनायम्** (સં. – પ્રા. આર.પી. મહતા, પ્રકા. - યુાન. ગ્રથ ાનમાણ બાડઅમદાવાદ ,)
4. **पचमहाकाव्य** (સંપાદક – પ્રા. યારુભાઇ પરીખ, **काव्यलाक - अहमदाबाद**, સન્ **1987**)
5. **सस्कृत महाकाव्य (लेखक - केशवराम मूसलगाँवकर, चाखम्बा ाविद्याभवन, वाराणसी, सन् 1963.)**

Core Comp. & Core Elective **Credit-03**

પ્રશ્ન **-XI- B (11-□)** □□-5 કુલ ગુણ- **50**

સસ્કૃત લાલત સાાહત્ય(અવાચાન-પ્રાશષ્ટ)

ઉદ્દશ- આધુાનક કાળમા પણ સસ્કૃત સાાહત્યનુ સજન થઇ રહ્યુ છ. ગુજરાતમા પણ આ પ્રકારનુ સાાહત્ય રચાઇ રહ્યુ છ. ગજરાતના આવા સસ્કૃત સાાહત્યના પારચય મળ તથા ત સાથ પારાાણક કથાનકના પાત્રાના આધુાનક ાવચારસરણા મુજબના ખ્યાલ આવ, ત રાત અધ્યયન કરાવવુ આભપ્રત છ.

कृति –रसराज श्री जयदेवजानी-विरचितम् सावित्रीशतकम्

Unit-1 **कृात** ■□□**कता** પારચય (રચાયતા કાવના પારચય, તમના અન્ય કૃાતઆના પારચય, □□□□ □□□□ □□□ □□□ , સંસ્કૃત શતકકાવ્યની પરંપરાનો પરિચય, □□□□લક્ષણ, મૂલ્યાકન આાદ. (13)

Unit-2 **सावित्रीशतकम् –श्लाक** 1 **तः** 35 (12)

Unit-3 **साावत्राशतकम् –श्लाक** 36 **तः** 70 (13)

Unit-4 **साावत्राशतकम् –श्लाक** 71 **तः** 100 (12)

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઆ - કૃાતના કતા અન્ય કૃાતઆના પારચય, આધુાનક સસ્કૃત સાાહત્યના પારચય, ગુજરાતના સસ્કૃત સાાહત્યકારાનુ પ્રદાન, શતક કાવ્ય લક્ષણ, મૂલ્યાકન, મૂળ અન તમા કાવએ કરલા ફરફારા, કાવના કૃાતના ાવશષતા, શૈલી, પાત્રા વગર કૃાતગત ાવષયા.

સદભ ગ્રન્થા-

1. **साावत्राशतकम्** – □□□□□ **डॉ. जयदेव जानी**, **वडोदरा**
2. આધુાનક સસ્કૃત સાાહત્યના ઇાતહાસ , પ્રા. હષદવ માધવ
3. મત્સ્યપુરાણ , પ્રા. કમલશકુમાર છ. □□□□
4. અવાચાન સસ્કૃત સાાહત્યના ઇાતહાસ , પ્રા. વણકર (પ્રાચ્ય ાવદ્યામાન્દર, વડાદ□□)
5. પારાાણક કથા કાષ – □□પાતામ્બરદાસ દરાસરા

Core Comp. **Credit-03**

પ્રશ્ન **-XII (**12) □□-5 કુલ ગુણ- **50**

ભારતીય તત્વજ્ઞાન અને ધર્મશાસ્ત્ર

ઉદ્દેશ- ગીતામાં વ્યક્ત થયેલી વિચારધારા શાશ્વત છે. □□□યુનાત□ □□□□□□□ □□□ □ ઉપાદેય છે, જેટલી મહાભારતકાળમાં હતી . માનવીને નિરાશામાંથી બહાર કાઢીને આશાઓની વચ્ચે મૂકી આપનારી ગીતાના તાત્ત્વિક ઉપદેશની અહીં પરિચય કરાવવાનો છે.

कृति - श्रीमद्भगवद्गीता (नियतांशः) अध्यायाः - 1 तः 6 पर्यन्ताः

Unit-1 **कृति** □□□**कता न**□ પરિચ□, ગીતાના છ અધ્યાયોના વિષયવસ્તુનો પરિચય, પ્રસ્થાનત્રયીમાં ગીતાનું સ્થાન, સંસ્કૃત સાહિત્ય ઉપર અને સમાજ ઉપર ગીતાનો પ્રભાવ વગેરે. (13)

Unit-2 **श्रीमद्भगवद्गीता, अध्यायाः** – **1** – 2 (સાનુવાદ) (12)

Unit-3 **श्रीमद्भगवद्गीता, अध्यायाः** – 3 – 4 (સાનુવાદ) (13)

Unit-4 **श्रीमद्भगवद्गीता, अध्यायाः** – **5 - 6** (આ ભાગમાંથી અનુવાદ અપેક્ષિત નથી.) (12)

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઓ – શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાનું વિષયવસ્તુ, ઉપનિષદ્ સાથેનો સંબન્ધ, ગીતાના મુખ્ય સિદ્ધાંત, અર્જુનવિષાદ અને તેને દૂર કરવાનો કૃષ્ણનો ઉપક્રમ, કર્મયોગ, સંન્યાસ યોગ, ધ્યાન યોગ, □□□ એવા પ્રત્યેક અધ્યાયનો સારાંશ, તે તે અધ્યાયમાં આવતું તત્વજ્ઞાન વગેરે.

સંદર્ભ ગ્રન્થો-

1. શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા , □□□□□ – પ્રા. સુહાસ ઝાલા, સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર
2. ગીતા રહસ્ય – શ્રી બાલગંગાધર તિલક
3. ગીતા પ્રવચનો – શ્રી વિનોબા ભાવે, નવજીવન પ્રકાશન, □□□□□□
4. શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા – સં.□પ્રા. ગૌતમ પટેલ, □□□□□□
5. શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા – સં□પ્રા. રવીન્દ્ર ખાંડવાલા, □□□□□□

Core Comp. **Credit-03**

પ્રશ્ન **-XIII (**13) □□-5 કુલ ગુણ- **50**

વાદક સાાહત્યના ઇાતહાસ

ઉદ્દશ- ભારતાય સસ્કૃાતના આદ્ય ગ્રન્થ તરાક જ વદ પ્રાસદ્ધ છ, તના ાવષયવસ્તુના પારચય કરાવવાના ઉદ્દશ્ય સાથ આ પાઠ્યક્રમ ાવચારાયા છ. □□□□□-ાનષધાત્મક વદમન્ત્રા તથા વાદક પ્રાથનાઆના પારચય કરાવવાનુ પણ રાખ્યુ છ.

कृात - □□□□ □□□. વાદક સાાહત્યના ઇાતહાસનુ કાઇ પણ પુસ્તક (ાન□□ □□□□)

Unit-1 ચારય વદસાહતાઆના પારચય અન ઋગ્વદના પ્રધાન દવતાઆના (ઇન્દ્ર, આગ્ન,
વરુણ, અયમા, ઉષા તથા આશ્વના) પારચય. (13)

Unit-2 વદકાલાન વ્યાક્તગત, પાારવાારક અન સામાજીક જીવન પ્રણાલાના પારચય (12)

Unit-3 બ્રાહ્મણ ગ્રન્થોનો પરિચય (વિષયવસ્તુ તથા પ્રમુખ આખ્યાનોના સંદર્ભે) (13)

Unit-4 સંસ્કૃતવાગ્વ્યવહાર (ચારેયવેદના આન્તારિક વિભાજનનો વિષયવસ્તુને કેન્દ્રમાં રાખાન) (12)

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઆ – વદના પ્રાથામક પારચય, વાદક દવતાઆનુ સ્વરૂપ અન તમના પરાક્રમા, વદમા ઉપદિષ્ટ વ્યક્તિગત જીવન, પારિવારિક જીવન તથા સામાજીક જીવનની રૂપરેખા, વેદ□□ વ્યાખ્યાગ્રન્થ તરીકે બ્રાહ્મણ ગ્રન્થોનો પરિચય, આખ્યાનનું સ્વરૂપ અને પ્રકારો, આખ્યાનોના વિવિધ અર્થઘટન ઇત્યાદિ.

સદભ ગ્રન્થા-

1. વાદક સાાહત્યના ઇાતહાસ – સં. પ્રા. ગાતમ પટલ, □□□□□□
2. **वादक सााहत्य का इातहास – प्रा. बलदव उपाध्याय**
3. **वादक साहित्य आर सस्कृात - प्रा. कापलदव शास्त्रा**
4. **वादक साहित्य का इातहास - प्रा. पारसनाथ द्ावव**
5. **वादक सस्कृात - प्रा. रूपाकशार शास्त्रा , हारद्वार**
6. વાદક સાાહત્યના ઇાતહાસ (સસ્કૃત સાાહત્યના ઇાતહાસ ના અન્તગત) – સં. ભાવનાબહન ચાપાનરા
7. **वद कालान समाज - सं. ज्ञाना ाशवदत्त, चौखंबा, वाराणसी**

Core Comp. **Credit-03**

પ્રશ્ન -**XIV** **(**14) □□-5 કુલ ગુણ- **50**

વ્યાકરણ શાસ્ત્ર અને ભાષાવિજ્ઞાન

ઉદ્દેશ- ભાષાના વિદ્યાર્થીએ ભાષાની આંતરિક સંરચના જાણવી જોઈએ. આ માટે સંસ્કૃતની પ્રાચીન પરંપરાના પાણિનીય વ્યાકરણ શાસ્ત્રનો પ્રારંભિક પરિચય કરવો જોઈએ. આ સાથે આધુનિક રીતે વિચારાયેલા ભાષાવિજ્ઞાનના સિદ્ધાંતોનો પણ પ્રારંભિક પરિચય કરવો જોઈએ. આ અપેક્ષાની પૂર્તિનો પ્રસ્તુત □□ઠ્યક્રમમાં ઉદ્દેશ્ય છે.

कृति - श्री भट्टोजिदीक्षितकृता वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (नियतांशः)

संज्ञाप्रकरणमात्रम् तथा भाषाविज्ञान

Unit-1 સંસ્કૃત વ્યાકરણશાસ્ત્રનો પરિચય (પાણિનિથી ભટ્ટોજી દીક્ષિત સુધી, અષ્ટાધ્યાયીનો પરિચય □□□ તેની વિશેષતાઓનો વિમર્શ, પા.વ્યા. પરંપરામાં કૌમુદીનું સ્થાન, ભટ્ટોજીનું પ્રદાન). (13)

Unit-2 **वै.सिद्धान्तकौमुदी (नियतांशः) संज्ञाप्रकरणम्** (12)

Unit-3 ભાષાવિજ્ઞાન (ભાષા અને ભાષાવિજ્ઞાનની વ્યાખ્યા-પરિભાષા, ભાષાની ઉત્પત્તિને લગતા વિવિધ વાદો અને સિદ્ધાંતો, ભાષાવિજ્ઞાનનું કાર્યક્ષેત્ર, ભાષાવિજ્ઞાનના અધ્યયનમાં યોગદાન આપનારા પ્રસિદ્ધ વિદેશી વિદ્વાનોનો પરિચય. (13)

Unit-4 ભાષાવિજ્ઞાન (ભાષાવિજ્ઞાનના અંગો, ભાષાવિજ્ઞાનના અધ્યયનની પદ્ધતિઓ અને પ્રણાલિકાઓ, ધ્વનિપરિવર્તનના પ્રમુખ નિયમો, ભાષાવિજ્ઞાનના અધ્યયનમાં સંસ્કૃતનું મહત્ત્વ. (12)

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઓ – સંસ્કૃત વ્યાકરણ શાસ્ત્રનો પરિચય, પાણિનિનું મહત્ત્વ , અષ્ટાધ્યાયીનો પ્રાથમિક પરિચય, □□. વ્યા. શાસ્ત્રીય વિવિધ સંજ્ઞાઓનો પરિચય તથા તે તે સંજ્ઞાઓનાં ફળ અને ભાષાવિજ્ઞાનને લગતા સૂચિત વિષયો.

સંદર્ભ ગ્રન્થો-

1. **संस्कृत व्याकरण शास्त्र का इतिहास**, **भाग- 1,2,3 सं. पं. युधिष्ठिर मीमांसक**
2. **संज्ञाप्रकरणम् - सं. वसन्तकुमार म. भट्ट**
3. પાણિનીય વ્યાકરણ વિમર્શ – પ્રા. વસન્તકુમાર મ. ભટ્ટ
4. પાણિનીય વ્યાકરણ પરંપરાનો ઇતિહાસ – પ્રા. જયદેવ શુક્લ, યુનિ. ગ્રન્થ નિર્માણ બોર્ડ
5. ભાષાવિજ્ઞાન – પ્રા. વસન્તકુમાર મ. ભટ્ટ
6. સંસ્કૃત કા ભાષાશાસ્ત્રીય અધ્યયન – પ્રા. ભોલાશંકર વ્યાસ

Core Comp. **Credit-03**

પ્રશ્ન -XV (15) □□-5 **કુલ ગુણ- 50**

વદાન્ત શાસ્ત્ર અન અનુવાદ

ઉદ્દશ- સસ્કૃતસાહિત્યમા દશનશાસ્ત્રનુ અક વિશિષ્ટ સ્થાન છ. આ દશન શાસ્ત્ર વદાન્ત(ઉત્તરમીમાસા) દશન મહત્ત્વનુ છ. આ વદાન્ત દશનના વિવિધ સપ્રદાયો છ અન તમના પ્રવતક આચાયો અનક છ. પરતુ તમા સૌથી વધાર મહત્ત્વનુ સ્થાન આચાય શકરનુ છ. તમ□□ □□□, તકશક્તિ અન સિદ્ધાન્તોના વિદ્યાથીન પરિચય કરાવવાનુ અહી લક્ષ્ય છ.

कृति - श्री शकराचाय कृतम् ब्रह्मसूत्र - शाङ्करभाष्यम् (नियतांशः) चतुःसूत्री

Unit-1 ષડ્ દશનોનો પ્રાથમિક પરિચય, વદાન્તના વિવિધ સિદ્ધાતો, શકરાચાયનો પરિચય અન તેમનું પ્રદાન. (13)

Unit-2 **ब्रह्मसूत्र-शाङ्करभाष्यम् (नियतांशः) अध्यासभाष्यम्** (12)

Unit-3 **ब्रह्मसूत्र-शाङ्करभाष्यम् (नियतांशः) सूत्र 1.1. □□□ 1.2.** (13)

Unit-4 **ब्रह्मसूत्र-शाङ्करभाष्यम् (नियतांशः) सूत्र 1.3.** (12)

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઓ – ષડ્ દશનોના પરિચય, વદાતના વિવિધ સપ્રદાયોના અન આચાયોના પરિચય, વેદાંતદર્શનના વિવિધ સિદ્ધાંતો, શંકરાચાર્યનો પરિચય અને તેમનો સિદ્ધાંત, ચતુઃસૂત્રીનાં સૂત્રો, તેમનું અર્થઘટન અને તે ઉપરના શાંકરભાષ્યનો અભ્યાસ.

સદભ ગ્રન્થો-

1. **चतुःसूत्री - डो. लक्ष्मेश जोशी , अमदावाद**
2. **ब्रह्मसूत्र चतुःसूत्री - सं. पं. हरदत्त शर्मा शास्त्री , चौखंबा, वाराणसी**
3. **ब्रह्मसूत्रशांकरभाष्यम् - सं. वी.एम.आप्टे, मुंबई**
4. **वेदांत - सं. वी.एस. घाटे**
5. શકરાચાયનુ તત્ત્વજ્ઞાન – પ્રા. □□.□□. □□□□
6. INDIAN PHILOSOPHY – BY S. RADHAKRISHNAN

Core Comp. **Credit-03**

પ્રશ્ન **-XVI (**16) □□-5 કુલ ગુણ- **50**

ધર્મશાસ્ત્ર અને અનુવાદ

ઉદ્દેશ- ભારતીય કાયદાના મૂળ જાણવા માટે સંસ્કૃત ધર્મશાસ્ત્રનો અભ્યાસ અતીવ આવશ્યક છે. એ □□□□ □□□□□ □□□□, સંસ્કૃતિ, સભ્યતા, તત્ત્વાચિંતન વગેરેના અભ્યાસ માટે પણ ધર્મશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવો જરૂરી છે. સંસ્કૃતના પ્રાચીન ધર્મશાસ્ત્રમાં યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિનું સ્થાન મહત્ત્વપૂર્ણ છે. તથા પ્રસ્તુત પાઠ્યક્રમમાં તેના દ્વારા પ્રાચીન ભારતીય સમાજનો પરિચય કરાવવાનો ઉદ્દેશ્ય છે.

कृति - याज्ञवल्क्यस्मृतिः (नियतांशः) व्यवहाराध्यायः

Unit-1 **ધર્મશાસ્ત્રનો પરિચય (ધર્મશાસ્ત્રનો ઉદ્ભવ તથા વિકાસ, મહત્ત્વ, કૃતિઓના અને તેમના કર્તાઓના □રિચય, વિષયગત વિશેષતા વગેરે.)** (13)

Unit-2 **याज्ञवल्क्यस्मृतिः (नियतांशः) व्यवहाराध्याय** શ્લોક 1 □□ 40 (13)

Unit-3 **याज्ञवल्क्यस्मृतिः (नियतांशः) व्यवहाराध्यायः** શ્લોક 41 □□ 83 (14)

Unit-4 **અનુવાદ** (10)

(સરળ સંસ્કૃતમાંથી ગુજરાતી અનુવાદ અને ગુજરાતીમાંથી સંસ્કૃતમાં અનુવાદ – અહીં માત્ર કર્તા, કર્મ, ક્રિયાપદ અને તે સાથે ક્યારેક એક-બે અવ્યયપદ ધરાવતાં પ્રયોગવાળા વાક્યોનો અનુવાદ અપેક્ષિત છે. ગુજરાતીમાંથી સંસ્કૃતાનુવાદ માટે પણ આ જ પ્રકારનાં નાનાં નાનાં વાક્યો અપેક્ષિત □□ગુજરાતીમાંથી સંસ્કૃતાનુવાદ માટે માત્ર વર્તમાનકાળનાં ક્રિયાપદોનો જ સંદર્ભ રાખવો.)

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઓ – ધર્મશાસ્ત્રનો ઉદ્ગમ તથા વિકાસ, ધર્મશાસ્ત્રાનુસાર ધર્મનું લક્ષણ, ધર્મશાસ્ત્રનું મહત્ત્વ, ધર્મશાસ્ત્રના વિષયો, યાજ્ઞવલ્ક્યનો પરિચય, યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિની વિશેષતા, તેનું પ્રદા , વ્યવહારાધ્યાયના વિષયો, વ્યવહારનું લક્ષણ, વ્યવહારનાં પ્રમાણો, □□□□□ – **અસાધારણ વ્યવહારમાતૃકા,** □ □□□□□, □□□□□, સાક્ષી વગેરે પ્રકરણોનો વિમર્શ.

સંદર્ભ ગ્રન્થો-

1. **धर्मशास्त्र का इतिहास (चार भाग) - श्री पा.वी.काणे**
2. **याज्ञवल्क्यस्मृतिः (मिताक्षरा) - सं. डो. उमेशचंद्र पाडे**
3. **धर्मशास्त्र का विज्ञानेश्वर का दर्शन - ले. राधेश्याम शुक्ल, प्रतिभा प्रकाशन**, **दिल्ली**
4. વ્યાકરણ પથદીપ - જતીન પંડ્યા ગજાનન પ્રકાશન,સુરત.
5. વાક્ય સંરચના- વસંત મ.ભટ્ટ સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર,અમદાવાદ